

Çok Boyutlu Kan/Yaralanma Fobisi Envanteri

RECOMMENDED CITATION

memjavad (2025). *Çok Boyutlu Kan/Yaralanma Fobisi Envanteri*. Turkish Psychological Scales. Retrieved from <https://tr-scales.arabpsychology.com/?p=19203>

Özet

Çok Boyutlu Kan/Yaralanma Fobisi Envanteri (ÇBKFE), bireylerdeki kan görme, yaralanma ve tıbbi prosedürlere bağı olarak gelişen çok boyutlu fobik tepkileri sistematik olarak değerlendirilmek amacıyla kullanılan psikometrik bir araçtır. Bu ölçek, özgül fobi alt tiplerinden biri olan Kan-Enjeksiyon-Yaralanma (KEY) fobisinin bilişsel, duygusal ve kaçınma bileşenlerini ölçmek üzere adapte edilmiştir. Ölçeğin Türkçe uyarlaması ve kullanımı, Sertaç Ak'ın 2010 yılında Hacettepe Üniversitesi'nde tamamladığı uzmanlık tezi kapsamında gerçekleştirilmiştir. Çalışma, özellikle diş hekimi fobisi ile kan/yaralanma fobisinin ayrılmaz ilişkisini incelemeye odaklanmıştır.

Anahtar Kelimeler

Kan fobisi, yaralanma fobisi, özgül fobi, psikometri, vazovagal senkop, Cronbach Alfa, diş hekimi korkusu.

Yazarlar

Sertaç Ak

Amaç

ÇBKFE'nin temel amacı, bireylerin kan, yara ve enjeksiyon gibi tetikleyicilere karşı gösterdikleri fobik tepkilerin şiddetini ve doğasını çok boyutlu bir perspektiften ölçmektir. Bu envanter, özellikle KEY fobisinin ayırt edici özelliklerini (örneğin, bayılma eylemi veya yoğun iğrenme hissi) belirlemede klinik değerlendirmeye katkı sağlamak üzere tasarlanmıştır.

Ölçek, klinik araştırmalarda ve tanı süreçlerinde, kan/yaralanma fobisinin diğer kaygı bozuklukları, özellikle de sıkça komorbid olarak görülen diş hekimi fobisi gibi durumlarla olan ilişkisini ve ayrılmaz ilişkisini incelemek için kullanılmaktadır. Bu sayede, hastanın temel fobik odağının belirlenmesi ve buna yönelik spesifik tedavi protokollerinin (örneğin, uygulamalı gerilim tekniği) geliştirilmesi hedeflenmiştir.

Yapı

Çok Boyutlu Kan/Yaralanma Fobisi Envanteri, Amerikan Psikiyatri Birliği (APA) tarafından tanımlanan özgül fobiler kategorisi içindeki Kan-Enjeksiyon-Yaralanma (KEY) tipinin temel bileşenlerini ölçmektedir. Bu yapı, bilişsel kaygı, duygusal iğrenme ve fizyolojik kaçınma/bayılma eylemleri gibi birden fazla boyutu içerir.

Ölçek maddeleri, maruz kalma durumlarında (kendi kanını görme, baskılara yapılan tıbbi

i?lemleri izleme) ortaya ç?kan yo?un duygusal tepkileri ve buna ba?l? geli?en kaç?nma davran??lar?n? de?erlendirir. Ölçe?in çok boyutlu yap?s?, fobinin sadece korku de?il, ayn? zamanda i?renme ve vazovagal tepki gibi benzersiz yönlerini de yakalamay? amaçlar.

Geçerlik

ÇBKFE'nin Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çal??mas?, Tunç ve arkadaşlar? tarafından 2005 y?l?nda yürütülmü? olup, Ak (2010) uzmanlık tezinde bu sonuçlara at?fta bulunmu?tur. Çal??ma, ölçe?in fobik gruplar? genel popülasyondan ay?rt etme yetene?ini incelemi?tir. Toplam 557 ki?ilik büyük bir örneklem kullan?lm??t?r; bu örneklem genel toplum, di? poliklini?i hastalar? ve klinik olarak di? hekimi fobisi tan?s? alm?? bireyleri kapsamaktad?r.

Yap?lan analizlerde, ara?t?rmac?lar tarafından di? hekimi korkusu için 15 puan ve üzeri bir kesme noktas? belirlenmi?tir (bu kesme noktas?n?n ÇBKFE için mi yoksa çal??mada kullan?lan MDAS gibi ba?ka bir ölçek için mi oldu?u ba?lamda net de?ildir, ancak klinik ayr?m gücünü temsil etmektedir). Bu kesme puan? kullan?ld???nda, ölçe?in **duyarlılı??** %80 ve **özgüllü?ü** %74 olarak bulunmu?tur. Bu istatistikler, ölçe?in klinik tan? ba?lam?nda tutarlı? ve do?ru sonuçlar sa?lad???n? i?aret etmektedir.

Güvenirlik

ÇBKFE'nin güvenilirlik çal??malar?, ölçe?in Türkçe'ye adaptasyonu s?ras?nda ara?t?rmac?lar tarafından gerçekte?irilmii?tir. Ölçe?in dilsel e?de?erli?ini sa?lamak amacıyla çeviri ve geri çeviri (back-translation) metodolojisi uygulanm??t?r.

?ç tutarlılık analizleri, **Cronbach Alfa** güvenilirlik katsay?s? tekni?i kullan?larak hesaplanm??t?r. Geçerlik çal??mas?nda kullan?lan genel de?erlendirme bataryas? için iç tutarlılık katsay?s? 0.91 gibi oldukça yüksek bir de?er olarak rapor edilmi?tir. Bu yüksek de?er, ölçe?i olu?turan maddelerin tutarlı? bir biçimde ayn? psikolojik yapıyı ölçtü?ünü ve dolay?s?yla ölçe?in güvenilir oldu?unu göstermektedir.

Faktör Analizi

Sa?lanan kaynak materyalde, Çok Boyutlu Kan/Yaralanma Fobisi Envanteri'nin yap?s?sal geçerli?ini destekleyen ke?fedici veya do?rulamalı? faktör analizine (DFA/KFA) dair spesifik istatistiksel sonuçlar (faktör yükleri, döndürme yöntemleri veya aç?klanan varyans oranlar?) rapor edilmemi?tir.

Ancak ölçe?in isminde yer alan "Çok Boyutlu" ifadesi, orijinal geli?tirme a?amas?nda kan ve yaralanma fobisinin farklı yönlerini (örneğin kayg?, i?renme ve vazovagal tepki) temsil eden alt faktörlere sahip oldu?unu dü?ündürmektedir. Gelecekteki çal??malar?n, Türk popülasyonunda bu

çok boyutlu yapıyı istatistiksel olarak doğrulaması önemlidir.

Araç

Test Türü: Geliştirme/Uyarlama

Format: 5'li Likert Ölçeği. Katılımcılar, maddelerdeki ifadelerin kendilerini ne ölçüde tanımladığını veya ne sıklıkta deneyimlediklerini belirtirler.

Mevcut Dil: Türkçe

Popülasyon Grubu: Klinik ve genel popülasyon (Özellikle anksiyete bozuklukları ve fobiler üzerine yapılan araştırmalarda kullanılır).

Yaş Grubu: Belirtilmemiş (Yetişkin popülasyonu üzerine uygulanmıştır).

Popülasyon Detayları: Türkçe adaptasyon çalışması, genel toplum, diş polikliniği başvuranları ve klinik diş hekimi fobisi tanısı almış bireyler dahil olmak üzere 557 kişilik bir örneklem üzerinde gerçekleştirilmiştir.

Test Metodolojisi: Ölçek, Türkçe'ye çeviri ve geri çeviri yöntemleri kullanılarak kültürel adaptasyonu sağlanmış ve psikometrik özellikleri (iç tutarlılık) test edilmiştir.

Anahtar Kelimeler

Kan-enjeksiyon-yaralanma fobisi, psikolojik değerlendirme, kesme puanı, duyarlılık, özgüllük, Likert ölçeği, anksiyete.

Yazarlar

Yazar ORCID Tanımlayıcıları: Mevcut Değil

Kurum E-posta Adresleri: sertac@hacettepe.edu.tr

Yazın Adresi: Hacettepe Üniversitesi, Ankara, Türkiye (Uzmanlık tezi referansına dayanmaktadır).

Şinler, Ücret ve Test Yılı

Test Yılı: 2010 (Türkçe uyarlama ve tezde kullanım yılı).

Şinler ve Ücret: Ölçeğin kullanım için sorumlu yazar Sertaç Ak ile iletişime geçilmesi

önerilmektedir. Akademik ve klinik kullanım izinleri yazarın takdirindedir.

PDF Kayna??: Ölçeğin orijinal PDF belgesi buradan indirilebilir: cok-boyutlu-kanyaralanma-fobisi-envanteri-toad.pdf

Kaynaklar

Ak, S. (2010). *Diş hekimi fobisi kan ve yaralanma fobisi düzeyinde ayrı bir kategori olabilir mi: Demografik Fenomenolojik ve Klinik Özelliklerinin Araştırılması (Uzmanlık tezi)*. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Tunç ve ark. (2005). (ÇBKFE'nin Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışmasına atıfta bulunulan çalışma.)

Çok Boyutlu Kan/Yaralanma Fobisi Envanteri Maddeleri

ÖNEMLİ: Aşağıdaki ölçek maddeleri orijinal dillerinde korunmuş olup hiçbir şekilde değiştirilmemiştir. Ölçek, 5'li Likert formatında yanıtlanmaktadır.

Kendi kanımı görmekten korkarım.

Bakarlara i?ne yap?l?rken bakmaktan kaç?n?r?m.

Hastaneye gittiimde bay?l?r?m.

Bakarlardan yaralanmış olarak gördüğümde bende i?renme hissi olur.

Bakarlardan kanın görme olasılığı beni kaygılandırır.